

NOI INFORMAȚII PRIVIND LOCUIREA PREISTORICĂ DE LA AMPOIȚA – „LA PIETRE”

În primăvara anului 2004 am efectuat o serie de cercetări de suprafață* pe raza localității Ampoița, în jurul klippelor de calcar cunoscute sub numele de „La Pietre”, „Pietrele Gomnușei” sau „Stogurile Popii”. În urma acestor cercetări de teren am descoperit pe terasa aflată la sud de primul calcar (pl. I) materiale arheologice aparținând eneoliticului final și epocii bronzului.

Cele trei blocuri calcaroase sunt situate pe versantul stâng al văii Ampoiței, în cătunul Gura Ampoiței, la aproximativ 2 km de sat și 10 km NV de Alba Iulia (pl. I), cu o altitudine de 310 m altitudine minimă și 394 m altitudine maximă (*Arii protejate* 2002, p. 25). Relieful este unul de altitudine scăzută și aparține prelungerilor sud-estice ale Munților Trascăului, în depresiunea Ampoi – Ampoița. „Cele trei stânci abrupte de calcar alb se detașează pe versantul stâng înverzit, cu pante domoale, dezvoltat pe formațiuni cretacice de fliș. Poziția lor în versant, implantate într-o masă de formațiuni mult mai moi sugerează caracterul lor alohton. Blocul cel mai mare are 200 m în diametru și o înălțime pe verticală de 44 m, cel de-al doilea are 25 m iar cel mai mic 15 m”. Dezagregarea pietrelor Ampoiței a fost un proces îndelungat de eroziune, acoperirea creștetului blocurilor cu un strat de sol relativ bine înierbat protejându-le de factorul climatic. Cele trei calcare constituie o rezervație complexă înființată în anul 1969 și se află actualmente pe domenii particulare (*Arii protejate* 2002, p. 26).

Zona a intrat în atenția arheologilor, în anul 1944, odată cu periegezele și sondajele efectuate de către Ion Berciu și Radu Vulpe. Cercetările au fost continuate de către Horia Ciugudean, prin periegeze în anii 1978, 1992 și 1999 (Ciugudean et alii 2000, p. 39) și sondaje în anii 2000 (*Cronica* 2001) și 2001 (*Cronica* 2002). Din toate aceste cercetări provin fragmente ceramice și unelte de piatră sau os aparținând culturii Petrești, culturii Coțofeni, bronzului timpuriu, culturii Wietenberg, celei de-a doua epoci a fierului și evului mediu timpuriu (*Rep. Alba*, p. 48). În urma sondajelor din 2000 și 2001 au fost descoperite locuințe aparținând culturilor Petrești, Coțofeni și Wietenberg (*Cronica* 2001; *Cronica* 2002).

În cadrul cercetărilor noastre ne-am concentrat atenția asupra unei terase situate la sud de primul calcar. Din pământul arat la acea dată și dintr-o serie de rupturi de pantă am ridicat o cantitate foarte mare de materiale arheologice aparținând culturii Coțofeni (fazei a II-a și în special fazei a III-a de evoluție a acestei culturi), bronzului timpuriu și culturii Wietenberg.

Ceramica Coțofeni, mult mai numeroasă decât cea aparținând celorlalte culturi, poate fi grupată în două categorii: cea fină cu o pasta de calitate superioară și pereții subțiri și bine lustruiți; cel de-al doilea tip de ceramică este cea grosieră având ca degresant nisip cu bobul mare și pietricele realizarea ei necesitând o mai puțină atenție. Motivele ornamentale sunt dintre cele mai diverse. Întâlnim linii incizate dispuse oblic sau vertical (pl. I/1-10), registre de linii incizate scurte dispuse oblic (pl. III/1-3). Benzile incizate sunt și ele prezente sub forme unor fâșii paralele (pl. III/4-5) sau sub forma unor fâșii unghiulare (pl. III/6-8, 10). Întâlnim și un fragment ceramic cu motiv în forma „scheletului de pește” dispus sub buză (pl. III/9). Triunghiurile și liniile paralele realizate prin împunsături succesive reprezintă un alt decor frecvent întâlnit (pl. IV/1-10). Un alt fragment ceramic prezintă linii incizate dispuse sub forma „ramurilor de brad” (pl. IV/11). Un alt tip de decor foarte des întâlnit este cel prin impresiuni care iau forma instrumentului cu care au fost realizate (pl. V/1-14). Motivele în „câpriori” sunt realizate prin simplificarea ornamentelor în forma „ramurilor de brad”, fiind ornamente principale (pl. VI/4). Aplicațiile sub forma boabelor de linte apar pe un singur fragment ceramic. În acest caz constituie un ornament principal nefiind dispuse izolat ca în majoritatea cazurilor (pl. VI/6). Ornamentele

* Mulțumim și aici colegelor Cristina Casian și Ana-Maria Grasu pentru ajutorul acordat în efectuarea cercetărilor de teren.

realizate în relief sunt și ele prezente la Ampoița. Întâlnim brâuri crestate (pl. VI/9) sau impresiuni semilunare crestate (pl. VI/7).

Foarte interesantă este o toartă ce provine de la un vas de mari dimensiuni. Aceasta prezintă patru brâuri crestate dispuse vertical care în partea superioară se termină cu butoni. Pe partea care se mai păstrează din gâtul vasului se pot observa linii dispuse orizontal realizate prin tehnica împunsăturilor succesive (pl. VI/9).

În legătură cu locuirea Coțofeni putem pune și un mosor de lut (pl. VI/2), piese asemănătoare fiind descoperite la Călnic (Ciugudean 2000, pl. 116/17).

Tot culturii Coțofeni îi aparține și o amuletă pandantiv de gresie cu perforație (pl. VI/1). Astfel de pandantive au mai fost descoperite la Herculanee-„Peștera Oilor” și Poiana Ampoiului (Ciugudean 2000, pl. 132). O mărgea de lut (pl. VI/5) își găsește și ea analogii în cultura Coțofeni la Bocșa Montană-„Colțani” (Roman 1976, pl. 52/13).

Printre materialele descoperite se numără și o fusaiolă de lut (pl. VI/3) și o spatulă de os (pl. VI/8). Dar acestea, ne reprezentând caracteristici morfologice sau ornamentale distincte, nu pot fi încadrate unei anumite culturi.

În ceea ce privește bronzul timpuriu doar două dintre fragmentele ceramice descoperite pot fi atribuite acestei perioade (pl. VII/1-2), unul dintre ele poate fi pus în legătură cu materialele de tip Șoimuș (pl. VII/2).

Culturii Wietenberg îi aparțin opt fragmente ceramice. Ca motive ornamentale întâlnim benzi hașurate (pl. VII/4-5), brâuri alveolate (pl. VII/8, 10), motive spiralice realizate prin tehnica împunsăturilor succesive (pl. VII/6-7, 9). Dintre acestea atrag atenția patru fragmente ceramice mai deosebite. Unul dintre ele este decorat pe o parte în maniera benzilor hașurate, iar pe cealaltă parte prezintă un decor care poate fi considerat un simbol solar: cercuri concentrice pe care cad perpendicular linii incizate grupate câte patru, asemănătoare unor raze (pl. VII/3). Astfel de piese constituie o raritate.

Alte două fragmente provin probabil dintr-un singur vas: o cană globulară cu tortiță supraînălțată. Ornamentația sub formă de spirale înălțate este realizată prin împunsături succesive atât de adâncite încât tehnica de decor, în această situație, evoluează oarecum spre excizie (pl. VII/6-7).

Un alt fragment ceramic provine de la un „vas cuptor” (pl. VII/10), piese asemănătoare fiind rar întâlnite în cultura Wietenberg (Boroffka 1994, pl. 70/9).

Multe dintre materialele descoperite nu au mai fost introduse în acest material datorită faptului că sunt piese lipsite de decor, încadrarea lor culturală fiind mai dificilă. Cu toate aceste dificultăți, după factura pastei și repertoriul formelor, pe cele mai multe dintre ele le putem atribui purtătorilor culturii Coțofeni.

Este un fapt dovedit deja prin cercetările anterioare că terasele din jurul calcarelor de la Gura Ampoiței au fost locuite cu intensitate de către comunitățile Coțofeni și cele aparținând epocii bronzului, însă materialele descoperite de noi, cu ocazia cercetărilor de teren din acest an, schimbă într-o oarecare măsură „modelul” dezvoltat până acum de cercetători în ceea ce privește distribuirea așezărilor aparținând diferitelor epoci pe terasele din jurul blocurilor de calcar.

Se credea că purtătorii culturii Coțofeni s-au așezat cu predilecție pe terasele superioare folosindu-se de pereții și abri-urile „klippelor” de calcar care deveneau astfel părți componente ale elementelor de habitat, în timp ce terasele de sub stânci au fost preferate de către comunitățile Wietenberg, aici fiind probabil localizată și așezarea aparținând acestei culturi menționată de către Ion Berciu și Radu Vulpe (Ciugudean et alii 2000, p. 46).

Putem afirma însă că, cel puțin această terasă inferioară situată la sud de primul calcar a fost locuită mai intens de către comunitățile Coțofeni. Afirmațiile ne sunt susținute de faptul că peste 90% din fragmentele ceramice descoperite pe această terasă aparțin culturii Coțofeni.

Concluziile noastre, având în vedere că se bazează pe studiul unor materiale descoperite la suprafață, lipsite de orice context stratigrafic, nu pot constitui decât simple ipoteze de lucru.

Atragem atenția asupra necesității efectuării unor săpături sistematice de amploare, singurele în măsură să ne dezvăluie evoluția complexă în spațiu și timp a locuirilor preistorice de la Ampoița.

LUMINIȚA A. SOBARU, RĂZVAN M. ANDREI
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

<i>Arii protejate</i> 2002	<i>Arii protejate în Munții Trascău și Munții Gilău din județul Alba</i> , Alba Iulia, 2002.
Boroffka 1994	N.G.O. Boroffka, <i>Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa</i> , Teil 2, Literatur, Typentafeln, Tafeln, Karten und Beilage, 1994.
<i>Cronica</i> 2001	<i>Cronica cercetărilor arheologice</i> , 2001.
<i>Cronica</i> 2002	<i>Cronica cercetărilor arheologice</i> , 2002.
Ciugudean 2000	H. Ciugudean, <i>Eneoliticul final în Transilvania și Banat: Cultura Coțofeni</i> , Timișoara, 2000.
Ciugudean et alii 2000	H. Ciugudean, A. Gligor, D. Anghel, M. Voinaghi, <i>Cercetări arheologice în așezarea de la Ampoița - Pietrele Gomușei (jud. Alba)</i> , în <i>Corviniana</i> , 5, 2000.
<i>Rep. Alba</i> 2005	<i>Repertoriul arheologic al județului Alba</i> , Alba Iulia, 1995.
Roman 1976	P.I. Roman, <i>Cultura Coțofeni</i> , București, 1976.

UNKNOWN MATERIALS FROM THE PREHISTORIC SETTLEMENTS AT AMPOIȚA – „LA PIETRE”

SUMMARY

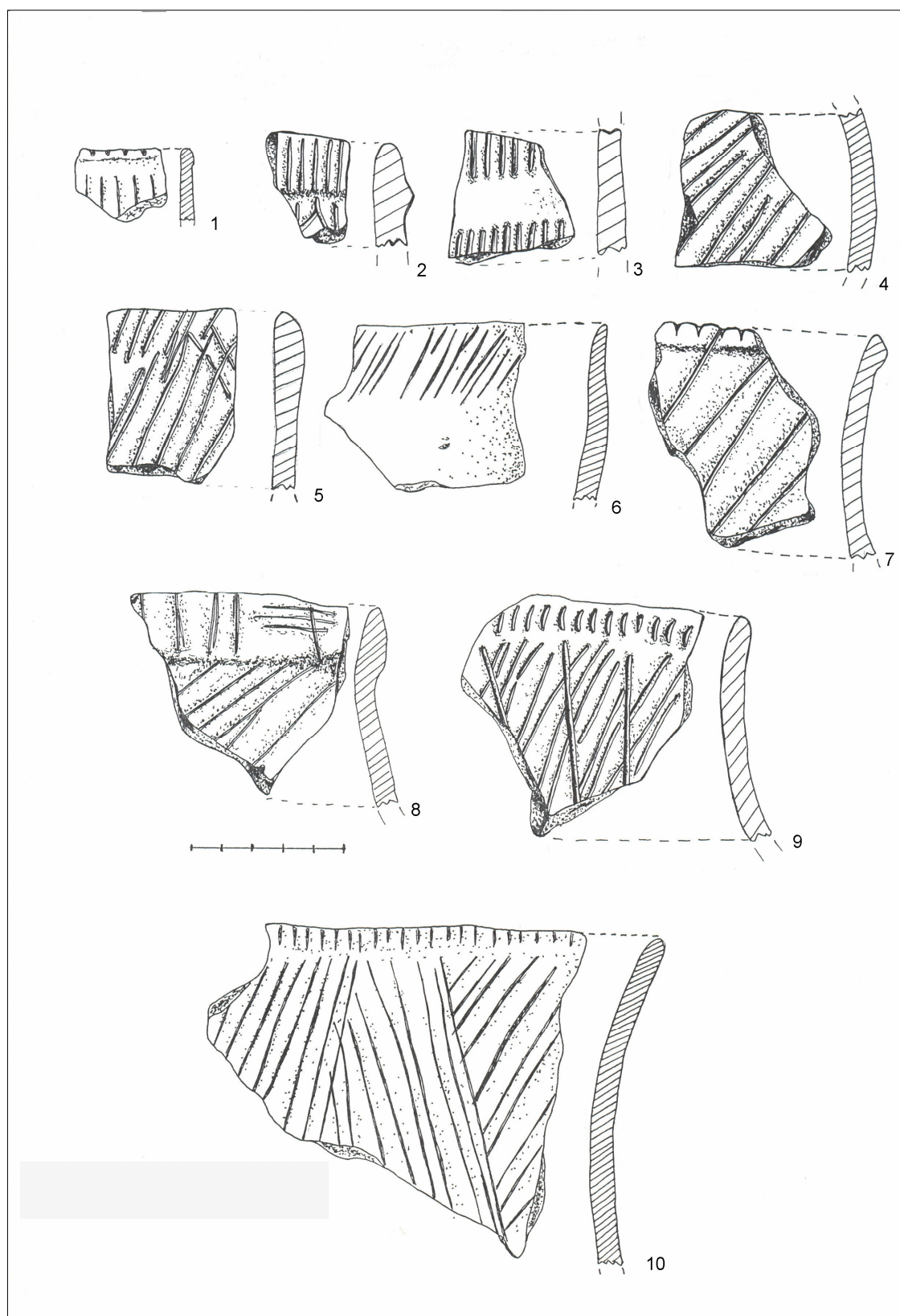
This paper presents some new archaeological materials discovered during a field research in the spring of 2004 near the cliffs of Ampoița, in Alba County. In our opinion, this is one of the most important Coțofeni settlements in Transilvania. The archaeological materials belong to the Final Aeneolithic (the Coțofeni culture) and to the Bronze Age (Early Bronze Age and Wietenberg culture).

It has already been proved by previous studies that in prehistoric times this region offered good conditions for habitation, but the analysis of our materials gives a new perspective on the distribution of the prehistoric settlements. More than 90 per cent of the materials belong to the Coțofeni culture.

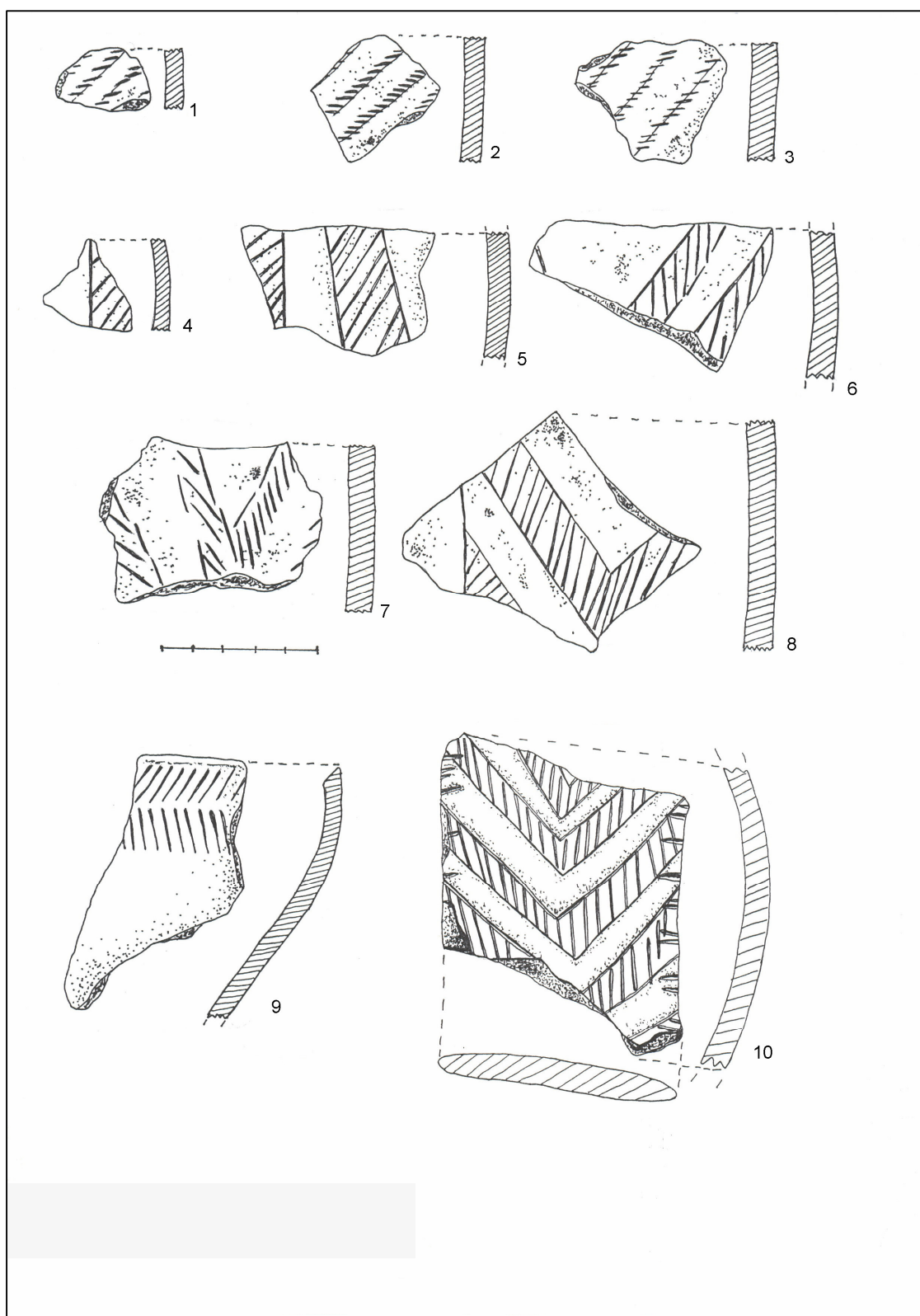
Our study is based on the analysis of materials found at random, and so it does not allow us to draw conclusions with a high degree of accuracy. Only a systematic archaeological excavation could explain the evolution in space and time of the prehistoric settlements at Ampoița. We are still waiting for that excavation to take place.

EXPLANATION OF FIGURES

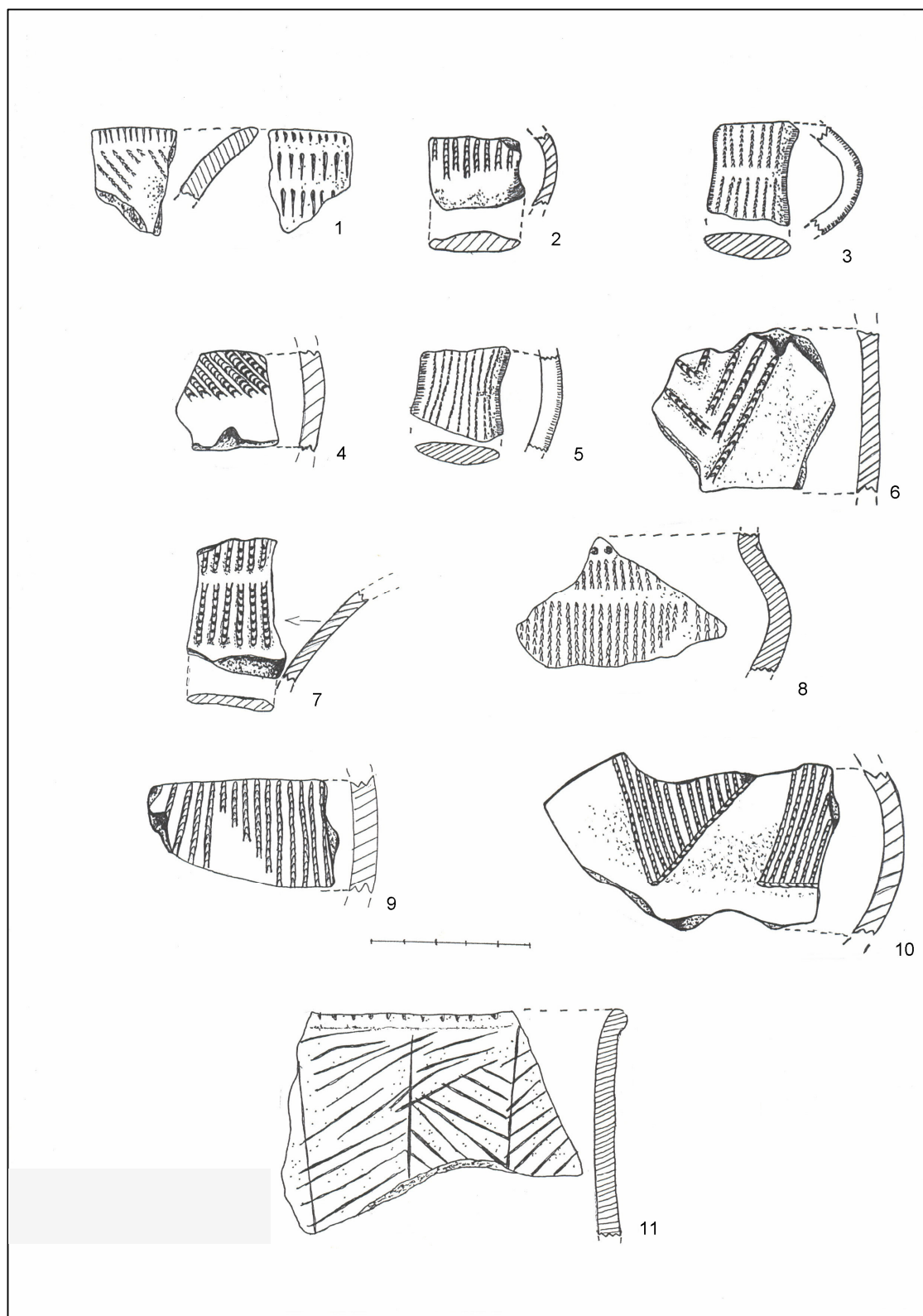
- Pl. I 1. Ampoița valley with the cliffs; 2. The cliffs area.
Pl. II-VI. Coțofeni culture materials (2004).
Pl. VII. Early Bronze Age (1, 2) and Wietenberg materials.

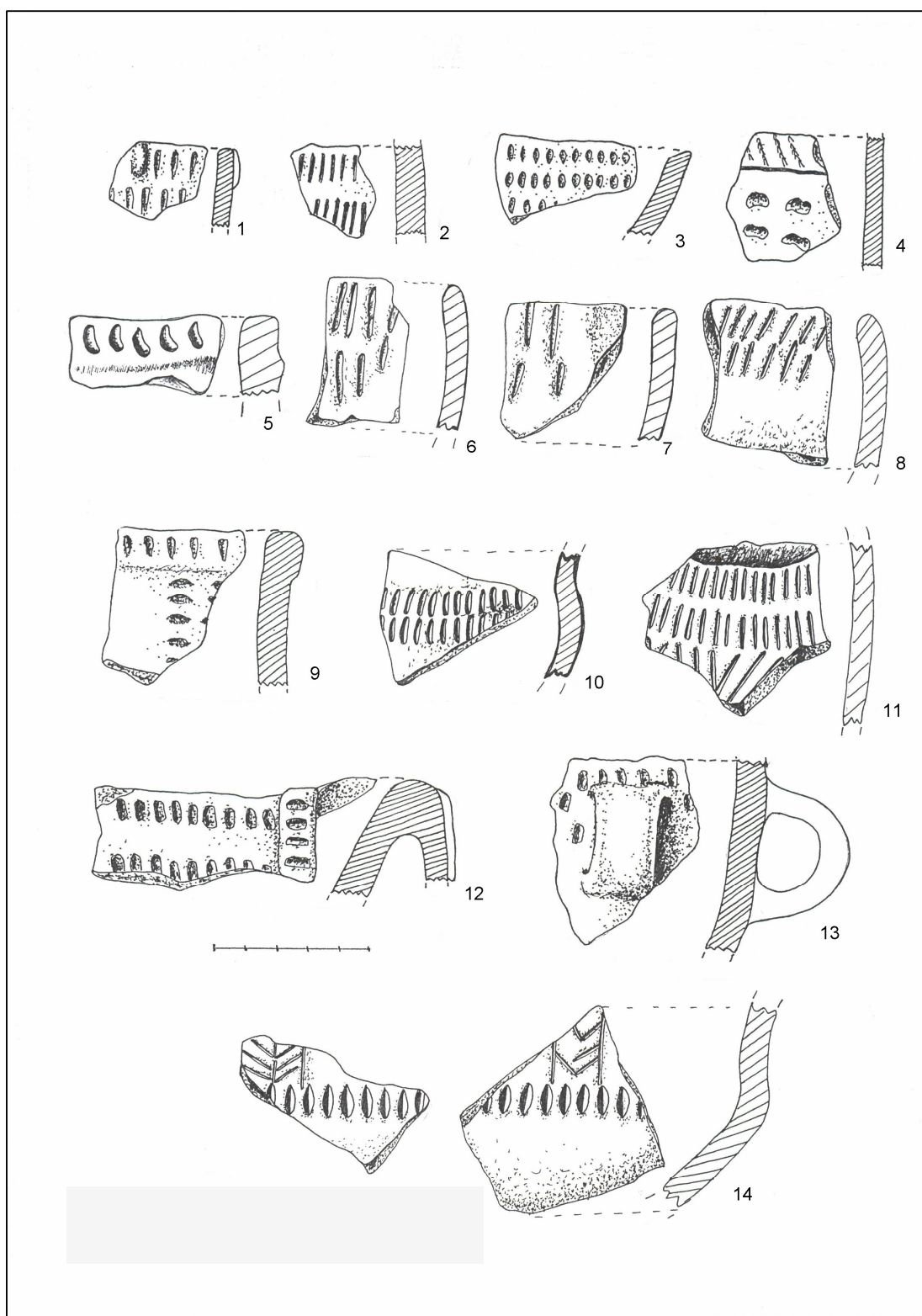
Pl. II. Materiale aparținând culturii Coțofeni

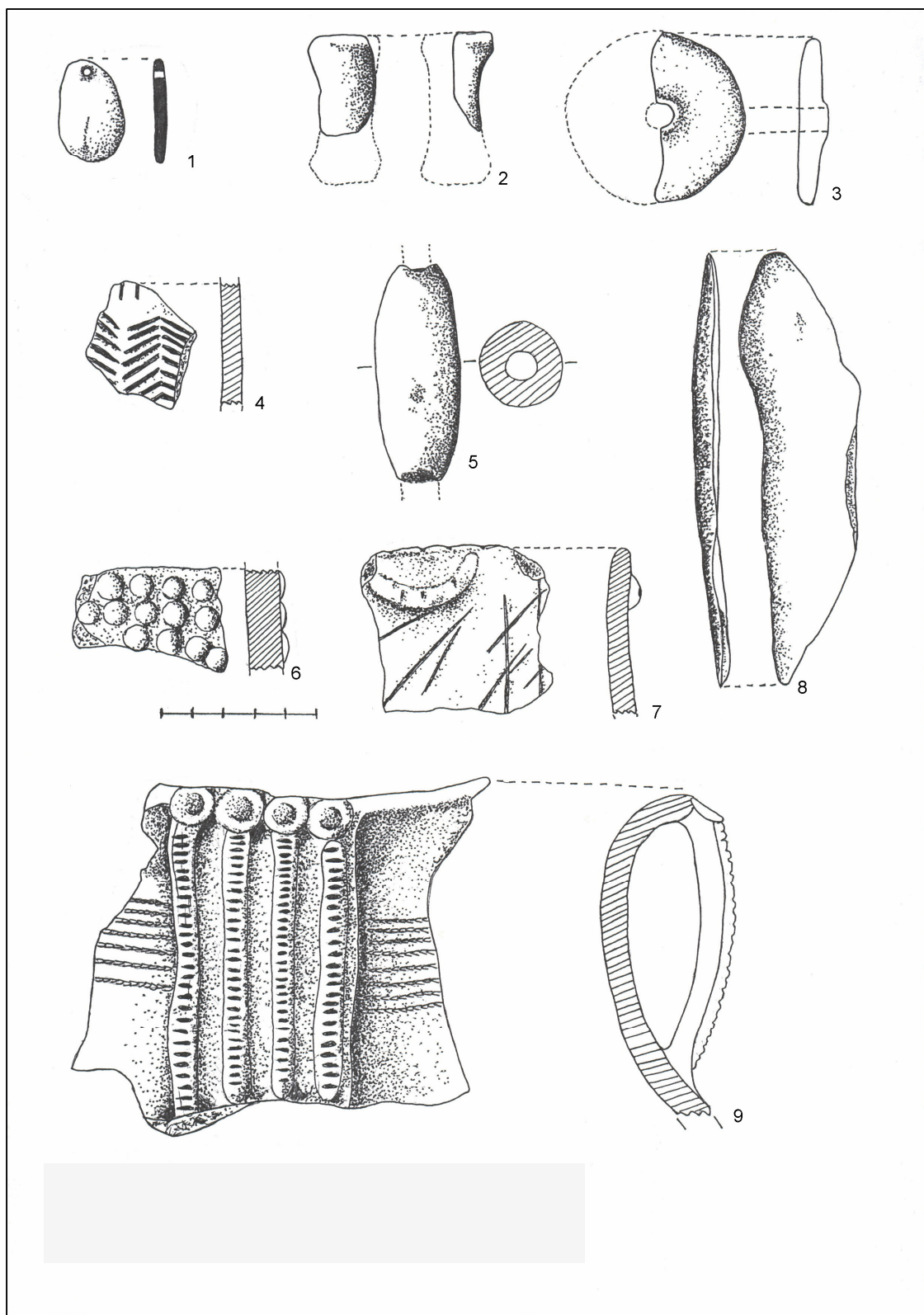
Pl. III. Materiale aparținând culturii Coțofeni

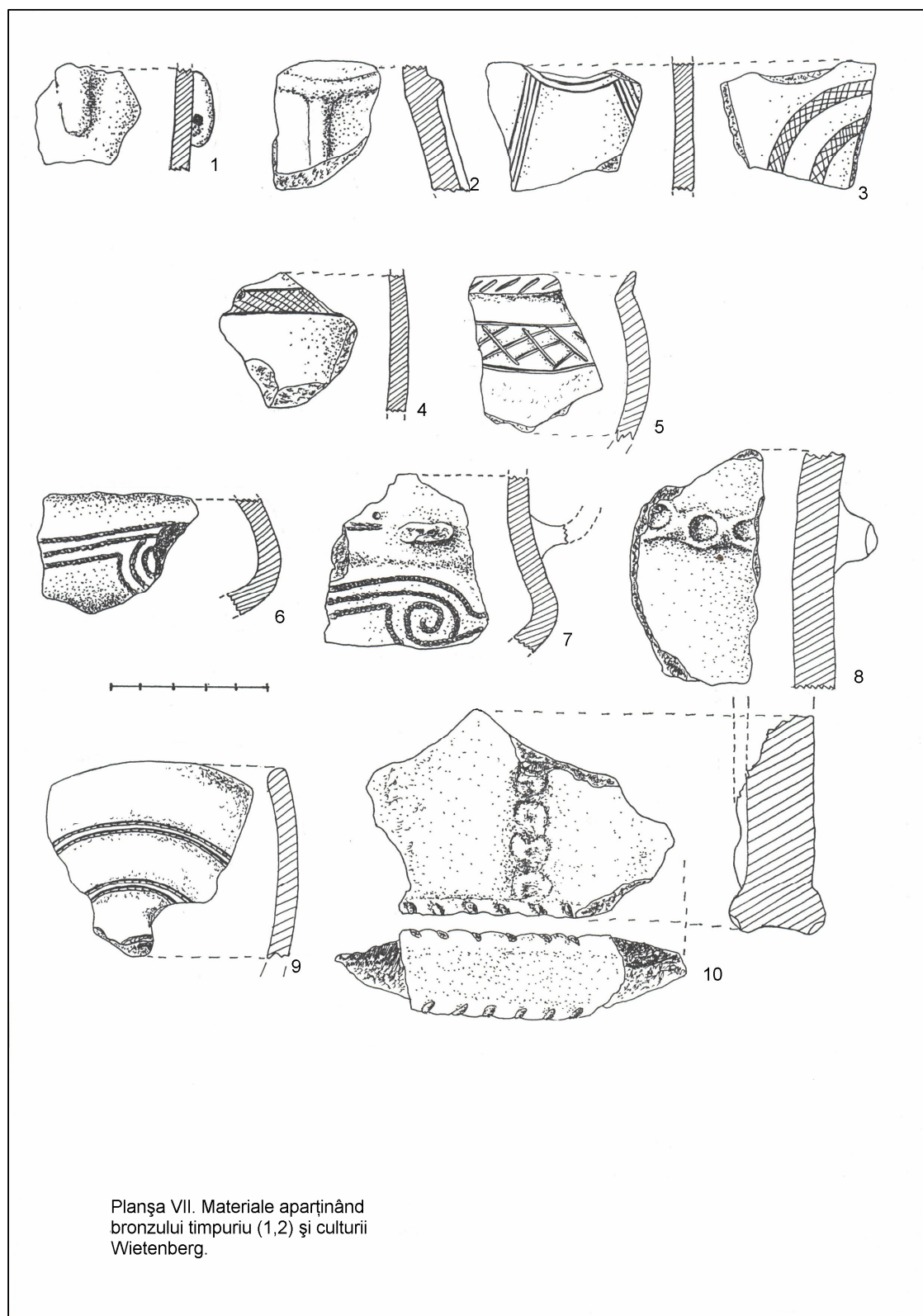
Pl. IV. Materiale aparținând culturii Coțofeni

Pl. V. Materiale aparținând culturii Coțofeni

Pl. VI. Materiale aparținând culturii Coțofeni

Pl. VII. Materiale aparținând bronzului timpuriu (1, 2) și culturii Wietenberg